

KONTRIBUTI I PROFESOR ALI HADRIT NË FUSHËN E ARSIMIT

Mësues dhe pedagog i shquar

Një ndër figurat më të rëndësishme të historisë më të re të

Kosovës dhe popullit shqiptar në fushën e arsimit, shkencës dhe kulturës është padyshim Ali Hadri. Profesor Hadri është themelues i historiografisë kosovare dhe njëri ndër emrat më të respektuar të shkencës në suaza kombëtare e rajonale ¹. Ai lindi më 3 mars 1928, nga i ati Ragipi dhe e ëma Azizja, në Lushnjë të Shqipërisë ². Familja e tij kishte shkuar me punë të përkohshme atje. Fazën

e parë të shkollimit të hershëm e kreu në vendin e tij të lindjes. Pas fillimit të Luftës së Dytë Botërore familja kthehet në Gjakovë. Me tu kthyer, ai vazhdoi shkollimin në Gjakovë dhe e kreu gjysmëmaturën në vitin 1947 ³. Më pas në vitin shkollor 1947/1948 Ali Hadri regjistrohet në Normalen e Gjakovës. Në këto faza të shkollimit ai u tregua si nxënës shumë i zgjuar dhe me perspektivë. Puna dhe talenti i tij reflektohej në rezultatet e treguara dhe suksesin e tij të shkëlqyer. Para se të përfundonte Normalen, në mars të vitit 1948 u emërua mësues në “Progjimnazin” e Rahovecit. Në punën e tij si mësimdhënëës edhe pse shumë i ri në profesion dhe në moshë ai u tregua si një

¹ Ali Hadri, Marrëdhëniet shqiptare-jugosllave, Prishtinë, 2003, f. 5.

² Dr. Qazim Lleshi, Normalja e Gjakovës, themelimi dhe brezi i saj i parë (1946-1948), Gjakovë, 1987, f. 245.

³ Po aty.

kuadër shumë premtues. Në ndërkohë Ali Hadri vazhdoi studimet në Shkollën e Lartë Pedagogjike në drejtimin e historisë në Beograd (1949/1950-1951/1952)⁴. Pas përfundimit të Shkollës së Lartë vazhdoi studimet në Fakultetin Filozofik gjithashtu në drejtimin e historisë dhe diplomoi në vitin 1956. Hadri edhe gjatë kohës së studimeve nuk u shkëput nga puna e tij e mësimdhënësit. Ai, i pasionuar në punën e tij prej pedagogu, pasi e ndërpreu punën në Rahovec, menjëherë filloi në shkollat e Pejës. Edhe në Pejë ai tregoi vlerat e veta prej mësimdhënësi duke dhënë kontributin e tij të rëndësishëm jo vetëm si profesor i historisë por edhe si edukator i vyer i cili edhe sot e kësaj dite është i gjallë në kujtimet dhe mbamendjen e ish-nxënësve të tij si njëri nga profesorët me të paharruar, më kontribuues dhe më i respektuar. Ali Hadri gjatë punës së tij si profesor gjithnjë bazohej në të arriturat e shkencës bashkëkohore që mundësonte të kuptuarit e drejtë dhe vlerësimin real të ngjarjeve historike. Profesor Hadri për synim kishte edhe motivimin e nxënësve në zgjedhjen përmbajtjeve programore, nxitjen, përparimin dhe paraqitjen në mënyrë sa më afirmative të nxënësve të tij. Mënyra se si i shtronte detyrat ai, nxiste kureshtjen e nxënësve në të kuptuarit sa më të mirë të materieve mësimore dhe në thellimin e njohurive. Lënda e historisë siç shprehej profesor Hadri mundëson që nxënësit të njihen më për së afërmi me ngjarjet politike, luftërat për barazi shoqërore, luftërat e të gjithë popujve për çlirim nga pushtuesit e ndryshëm, zhvillimet ekonomike, arsimore, kulturore etj⁵. Ai historinë e konsideronte si mësuese të jetës dhe mbi të gjitha si dritë të së vërtetës siç thoshin latinët e vjetër. Gjithashtu profesor Hadri vënte në spikamë edhe personalitetet e rëndësishme historike të cilët ndikuan drejtpërdrejt ose tërthorazi në historinë e njerëzimit. Ali Hadri vëmendje të veçantë i kushtonte kontributit, angazhimit, përkushtimit dhe flitimit të shumë personaliteteve kombëtare që dhanë jetën për lirinë e popullit shqiptar. Tërthorazi Hadri mendohej që përmes trajtimit të personaliteteve dhe shembujve historik të nxisë tek nxënësit shqiptar ndjenjën e atdhedashurisë sepse ai gjithmonë i kishte parasysh fatin

⁴ Po aty.

⁵ Deklaratë e prof. dr. Fehmi Rexhepi, ish student i profesor Ali Hadrit

historik dhe padrejtësitë që ju ishin bërë shqiptarëve nëpër të gjitha konferencat e paqes që nga kongresi i Berlinit e deri në përfundim të Luftës së Dytë Botërore ⁶. Ai mundohej që të sjell fakte mbi ngjarjet më të rëndësishme të historisë së popullit shqiptar edhe pse ligjërimi i historisë kombëtare nuk ishte i përfshirë me planprogramin e kësaj lënde. *Kjo mënyrë e punës, në atë kohë*, mund të kishte pasojë për vet profesor Hadrin. Ai ishte i kujdesshëm por edhe i vetëdijshëm për pasojat, megjithatë qëllimi i tij fisnik për edukimin e brezave të rinj në frymën kombëtare e përparimtare ishte qëllim në vete dhe ideal i profesor Hadrit⁷. Ali Hadri përdorte një gjuhë dhe stil të rrjedhshëm, të qartë e të kuptueshëm që iu përgjigjej aftësive psiko-fizike të nxënësve të tij. Profesor Hadri ishte i veçantë edhe në vlerësimin e nxënësve. Ai mundohej gjithmonë që ti ndihmonte ata në mënyra të ndryshme. Dhënien e notave të dobëta ai e konsideronte më shumë si dobësi të mësimdhënësit se sa mungesë të përgatitjes së nxënësve. Ai konsideronte se mësimdhënësi gjithmonë duhet të jetë i gatshëm për t'iu përgjigjur interesimit dhe nevojave të nxënësve. Mësuesi është për nxënësit e jo nxënësit në shërbim të mësuesit shprehej ai. Me sukseset e nxënësve të tij profesor Hadri mburrej gjithmonë dhe ato i konsideronte si të arritura të përbashkëta dhe të lidhura shumë ngushtë. Ai asnjëherë nuk pretendonte ti ikte përgjegjësisë edhe kur nuk arrihej sukcesi i dëshiruar nga ana e nxënësve por gjithmonë kërkonte shkakun dhe arsyen, duke u përpjekur në vazhdimësi që ti ndryshonte rrjedhat në kuptimin më pozitiv të mundshëm. Andaj me plot të drejtë mund të thuhet se ai ishte një metodicient ndër më të shquarit nga të gjithë mësimdhënësit e Kosovës.

Në vitin shkollor 1957/1958 u emërua profesor në Shkollën Normale të Prishtinës⁸. Edhe aty mbajti qëndrimin e tij prej arsimdashësi dhe edukatori të shkëlqyer. Rrethanat dhe situata e përgjithshme në Kosovë, sidomos planet dhe programet shkollore në histori,

⁶ Deklaratë e prof. dr. Jusuf Bajraktarit ish student i profesor Ali Hadrit

⁷ Deklaratë e prof. dr. Binak Kastratit ish nxënës i profesor Ali Hadrit në klasën III/2, në vitin shkollor 1955-1956, në Gjimnazin Real të Pejës. Profesor Hadri ishte kujdestar i klasës III/2.

⁸ Dr. Qazim Lleshi, vep e cit, f. 246.

gjuhë shqipe dhe lëndë tjera ishin të censuruara dhe nuk i plotësonin kërkesat e nxënësve shqiptar për të njohur historinë, *gjuhën, letërsinë dhe kulturën* e tyre kombëtare. Programet e historisë në Kosovë dhe Jugosllavi, më tepër ishin të orientuara në frymën ideologjike, socialiste, komuniste, kundër vendeve dhe zhvillimit të shoqërive të perëndimit etj. Megjithatë,

Ali Hadri në mesin e nxënësve

profesor Hadri përkundër vështirësive ligjëronte edhe tema të ndryshme të rëndësishme nga historia kombëtare shqiptare. Temat e tij më të preferuara që konsideroheshin kyçe nga vet ai ishin: Iliria, historia e periudhës së Gjergj Kastriotit-Skënderbeut, periudha e Lidhjes Shqiptare të Prizrenit, Lidhjes së Pejës, Pavarësia e Shqipërisë dhe tema tjera të rëndësishme që edukonin brezat në frymën kombëtare.

Profesor në Universitetin e Prishtinës

Ali Hadri pasionin e vet për historinë dhe profesionin e tij te profesorit e vazhdon edhe me tej duke ndjekur studimet pasdiplomike. Pas përfundimit dhe mbrojtjes me sukses të temës së magjistraturës ai vazhdoi studimet për doktoratë të cilat i përfundoi me sukses. Profesor Ali Hadri doktoroi me temën “Lëvizja Nacionalçlirimtare në Kosovë 1941-1945” më 26 dhjetor 1970⁹. Tashmë profesor Hadri bënte pjesë në grupin e doktorëve shqiptar të shkencave të cilët numerikisht ishin të pakët. Duke marrë parasysh kualitetet dhe kualifikimet e tij profesionale, Ali Hadri u bë një kuadër i pazëvendësueshëm i Universitetit të Prishtinës. Kështu ai fillon të ligjërojë lëndën Historia e Popullit Shqiptar - Koha e Re në Fakultetin Filozofik që ishte hapur më 1960 dhe Historia e Shtetit

⁹ 30 vjet të Institutit të Historisë në Prishtinë (1967-1997), Prishtinë 1998, f. 69.

dhe së Drejtës në Fakultetin Juridiko-Ekonomik që ishte hapur një vit më vonë. Profesor Hadri përveç kontributit në arsimin fillor dhe të mesëm jep ndihmesën e tij edhe në arsimin e lartë. Roli i tij u vërtetua se ishte i pazëvendësueshëm jo vetëm për faktin se ai u tregua një profesor dhe studiues i shkëlqyer por edhe për shkak të bindjeve edhe aktivitetit të tij kombëtar që nuk mbeti pa u gjykuar nga qarqet antishqiptare.

Në vitin akademik 1967/1968 Ali Hadri u zgjodh në detyrën

Ali Hadri në mesin e studiuesve

e ligjëruesit në Fakultetin Filozofik të Prishtinës, kurse në vitin 1971 u zgjodh në thirrjen shkencore profesor ordinar. Këto avancime të Hadrit në aspektin profesional u realizuan mbi bazën e meritës dhe angazhimeve të tij të pakursyera. Në vazhdimësinë e kontributit të tij,

ai zgjidhet edhe dekan i Fakultetit Filozofik për një mandat dyvjeçar, pastaj ushtroi detyrën e shefit të degës së historisë në këtë fakultet. Njëkohësisht ai ushtronte edhe detyrën e drejtorit të Institutit të Historisë. Puna e profesor Ali Hadrit në Universitetin e Prishtinës ishte në një farë mënyre kulmi i aktivitetit dhe kontributit të tij në fushën e arsimit. Ali Hadri ishte i njohur në qarqet akademike si njëri ndër profesorët më të shquar. Ligjëratat e tij ndiqeshin më shumë vëmendje nga studentet e tij. Udhëzimet e tij ishin gjithmonë një masë lehtësuese për studentët në fazën e përgatitjes së provimeve. Hadri i udhëzonte studentët edhe në përzgjedhjen dhe përdorimin e literaturës së nevojshme dhe të domosdoshme. Kontributi i tij nuk u ndal vetëm në rekomandime dhe përzgjedhje. Profesor Hadri që nga viti 1957 botoi qindra punime shkencore, recensione, polemika, trajtesa etj. Gjithashtu botoi njëmbëdhjetë vepra monografike. Mori pjesë me referate e bashkëreferate në simpoziume, konferenca dhe tubime tjera shkencore kombëtare e ndërkombëtare¹⁰. Hadri botoi edhe një

¹⁰ Po aty f. 70.

numër të konsiderueshëm të temave që trajtonin metodologjinë e historisë. Ky opus i krijimtarisë shkencore e arsimore i profesor Hadrit hyn në kontributin e tij të vazhdueshëm për arsimin dhe shkencën jo vetëm në Kosovë por edhe më gjerë. Për punën dhe aktivitetin e tij në fushën e arsimit, shkencës dhe kulturës profesor Hadri shumë herë është nderuar me mirënjohje dhe shpërblime tjera ¹¹. Aftësia e tij prej mësimdhënësi vihet re qartë edhe në rekomandimin dhe përzgjedhjen e studentëve në përfundim dhe pas përfundimit të studimeve. Ai me afinitetet e shquara prej profesorit i piketonte aftësitë e studentëve të tij dhe i orientonte më tej ata në punën e tyre prej mësimdhënësi, disa edhe në punën hulumtuese e shkencore, duke i këshilluar në vazhdimësi. Shumica e studentëve të tij, në vitet vijuese u bënë pedagog të shquar dhe një numër i tyre me rekomandimet e profesor Hadrit vazhduan studimet pasdiplomike duke ia arritur që të behën edhe magjistra e doktor shkencash. Profesor Hadri bënte përpjekje që gjithmonë të jetë pranë studentëve dhe ti inkurajoj ata sidomos kur bëhej fjalë për punën hulumtuese e shkencore. Ekzistojnë një numër i konsiderueshëm i temave të magjistraturave dhe doktoraturave të rekomanduara dhe të udhëhequra nga profesor Hadri të cilat ruhen në Bibliotekën e Fakultetit Filozofik, Bibliotekën e Institutit të Historisë, Bibliotekën Kombëtare etj. Disa prej tyre janë botuar edhe si monografi dhe botime të veçanta, madje ndonjë prej tyre edhe është ribotuar dhe përkthyer në gjuhë tjera. Ky sukses i takon profesor Hadrit dhe studentëve të tij të talentuar dhe të përkushtuar për punë hulumtuese e shkencore në një kohë dhe rrethana shumë të vështira për shqiptarët.

Autor i teksteve shkollore

Koha kur jetoi dhe veproi profesor Hadri ishte e karakterizuar me vështirësi të ndryshme të natyrës sociale. Përveç problemeve politike dhe ekonomike duhet vënë në dukje edhe problemet e theksuara në fushën e arsimit dhe kulturës kombëtare shqiptare. Të gjitha këto

¹¹ Po aty.

vështirësi ishin si rezultat i trajtimit antishqiptar të pushtetit jugosllav të kohës. Prandaj një nga detyrat dhe përpjekjet e gjeneratave të mësuesve dhe intelektualëve shqiptar ishte lufta për dije, arsimim dhe emancipim të popullsisë shqiptare në Kosovë dhe vise tjera shqiptare në Jugosllavi. Profesor Hadri dhe intelektual tjerë të këtij brezi ishin të vetëdijshëm për synimet e tyre fisnike, sikur që ishin të bindur se kjo rrugë ishte e gjatë, e mundimshme dhe shumë sfiduese, në të cilën mund të kishte ngritje dhe rënie të intensitetit punës dhe angazhimeve. Mirëpo problemi kryesor ishte pushteti serb dhe jugosllav të cilin e pengonte arsimimi i gjeneratave të shqiptarëve në frymën kombëtare. Megjithatë Hadri konsideronte se ngritja kulturo-arsimore e shqiptarëve është detyrë parësore e tij dhe e mësimeve të intelektualëve shqiptar të kohës. Prandaj ai nuk u kursye asnjëherë më qëllim që të arrinte këtë synim të cilin ai e konsideronte jetik për zhvillimin dhe mirëqenien e shqiptarëve.

Ali Hadri në vazhdimësinë e angazhimeve të tij në fushën e arsimit dhe shkencës dhe kontribut të madh në hartimin e planprogrameve mësimore për shkolla fillore dhe të mesme. Në punën e tij prej hartuesi të programeve të lëndës së historisë ai u përball me shumë vështirësi dhe probleme.

Si kontribut i rëndësishëm i Ali Hadrit në fushën e arsimit më shumë të drejtë mund të llogaritet edhe angazhimi i tij në shkrimin e teksteve të historisë për shkolla fillore dhe të mesme.

Në këtë drejtim puna dhe kontributi i tij ishin vendimtare në avancimin e nivelit të teksteve shkollore dhe mundësisë së përfshirjes së më të madhe të Historisë së Popullit Shqiptar në këto tekste. Profesor Ali Hadri shkroi disa tekste shkollore. Në mesin e tyre mund të numërohen: “Pasqyrë e historisë së shqiptarëve për klasën VI, VII dhe VIII të shkollës fillore”¹², “Pasqyra e historisë së popullit shqiptar për shkollat e mesme” e botuar në Prishtinë në vitin 1968¹³. Gjithashtu profe-

¹² Prof. Dr. Fehmi Rexhepi, “Pasqyrimi i Lidhjes Shqiptare të Prizrenit në tekstet shkollore të historisë në Kosovë”, Lidhja Shqiptare e Prizrenit dhe vendi i saj në Histori, Prishtinë 2008, f. 243 “Pasqyrë e historisë së shqiptarëve për klasën VI, VII dhe VIII të shkollës fillore”, Prishtinë 1967. Ky tekst prej vitit 1971 ribotohet me titull “Historia e popullit shqiptar për shkollën fillore”.

¹³ Ky tekst prej vitit 1971 ribotohet me titull “Historia e Popullit Shqiptar për shkollat e mesme”.

sor Hadri ka botuar një numër të konsiderueshëm të teksteve shkollore në bashkautorësi, duke përfshirë këtu tekste jo vetëm në gjuhën shqipe por edhe në atë serbo-kroate dhe turke. Në mesin e këtyre teksteve numërohen: “Historia për klasën VIII të shkollës fillore”, e botuar në Prishtinë më 1975, “Historia për klasën VII të shkollës fillore”, e botuar në Prishtinë më 1978, “Historia për klasën II të fazës së parë të edukimit dhe arsimimit të mesëm të orientuar”, e botuar në Prishtinë më 1978, “Historia për klasën VIII të shkollës fillore”, e botuar në Prishtinë më 1980,

Hadri botoi në bashkautorësi në gjuhën serbo-kroate këto tekste: “Istoria za I razred prve faze srednjeg usmerenog vaspitanja i obrazovanja, Priština, 1977 god.¹⁴, “Istorija za VII razred osnovne skole, Priština, 1979 god.¹⁵, “Istorija za II razred prve faze srednjeg usmerenog vaspitanja i obrazovanja, Priština, 1978¹⁶.

Gjithashtu Hadrit i njihet edhe një tekst shkollor në gjuhën turke në bashkautorësi i titulluar: “Tarih gudumlu egitim ve ogretim orta II sinif i donem, Prishtinë 1979¹⁷, i cili shërbente për nevojat e nxënësve dhe mësimeve turq në Kosovë.

Pas vitit 1981, situata në Kosovë u ndërlikua edhe më tepër. Gjendja e shqiptarëve u bë edhe më e rëndë për shkak të dhunës dhe represionit serb e jugosllav. Nga të gjitha shtresat e popullsisë shqiptare më së shumti u atakuan intelektualët dhe profesorët e shquar nga të cilët në thumb të pushtetit të asaj kohe u vu profesor Ali Hadri. Profesor Hadrin e larguan nga procesi mësimor dhe e detyruan të dilte në pension të parakohshëm. Në vitin 1989 Ali Hadri u sëmur rëndë

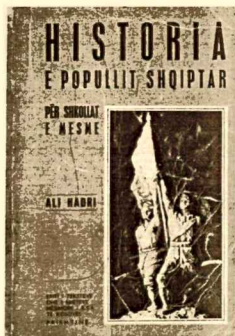
Libër shkollor i Profesor Ali Hadrit

¹⁴ 30 vjet të Institutit të Historisë në Prishtinë (1967-1997), Prishtinë 1998, f. 80.

¹⁵ Po aty.

¹⁶ Po aty.

¹⁷ Po aty.

Teksti i historisë për shkollat e mesme i Profesor Ali Hadrit

dhe pak para se të vdiste kishte shkruar "... se aspak nuk do të shqetësohem nëse do të bëhem viktimë e sadizmit politik, sepse edhe në këtë mënyrë do të ndaj fatin tragjik të popullit tim ..." ¹⁸.

Nga e gjithë veprimtaria arsimore, shkencore, kulturore dhe mendimi politik i profesor Hadrit vijmë në përfundim se ai ishte njeri me vizion të qartë dhe profil i papërsëritshëm i intelektualit, profesorit dhe atdhetarit të shquar.

Në respekt të figurës së profesor Ali Hadrit, në Kosovë janë një numër i konsiderueshëm i institucioneve që mbajnë emrin e tij si: Shkolla e Mesme Ekonomike "Ali Hadri" në Pejë, Shkolla Filllore "Ali Hadri" Cernillë të Ferizajt, Lidhja e Historianeve të Kosovës "Ali Hadri", rrugë dhe sheshe të ndryshme si në Prishtinë, Pejë, Gjiilan etj.

¹⁸ Po aty.

SUMMARY

PROFESSOR ALI HADRI'S CONTRIBUTION IN THE FIELD OF EDUCATION

Ali Hadri started working as a teacher in Rahovec "Pro-gymnasium", on March 1948, before finishing High School "Normale". Even during his studies, Hadri never quit his job of a teacher. After Rahovec, he immediately started working in schools of Peja, where he unfolded his educative values and contributed as precious professor of history. Professor Hadri strived through celebration and remembrance of historic personalities and events to urge the patriotic feelings among his students.

Hadri was appointed professor in Normal School of Prishtina in school year 1957/58. After 1970, Professor Hadri was one of few Albanian doctors of science of the time. He lectured - the Contemporary History of Albanian People - in Philosophic Faculty, which was founded in 1960; and the History of State and Law - in Faculty of Law and Economics of Prishtina.

In 1971, Ali Hadri was nominated for Ordinary Professor and elected Dean of Philosophic Faculty in two year mandate. Simultaneously, he served in as director of Institute of History.

Ali Hadri contributed in compilation of teaching curricula for Primary and Secondary level of Education. In doing his job, he faced many obstacles and problems in regard to inclusion of Albanian History while drafting these curricula.

Hadri's sound role in education field is on writing history textbooks for Primary and Secondary Schools. As co-author, he published texts in Albanian, Serbo-Croatian and Turkish.

After 1981, situation in Kosova worsened and the position of Albanians became harder because of Serbian and Yugoslav repression and violence. Professor Hadri was expelled out of educational process and forced to pension prematurely. In 1989, Ali Hadri fell ill and before his death wrote following: "...I shall not be troubled, if I fall victim of political sadism, as I shall share the tragic fate of my people..."